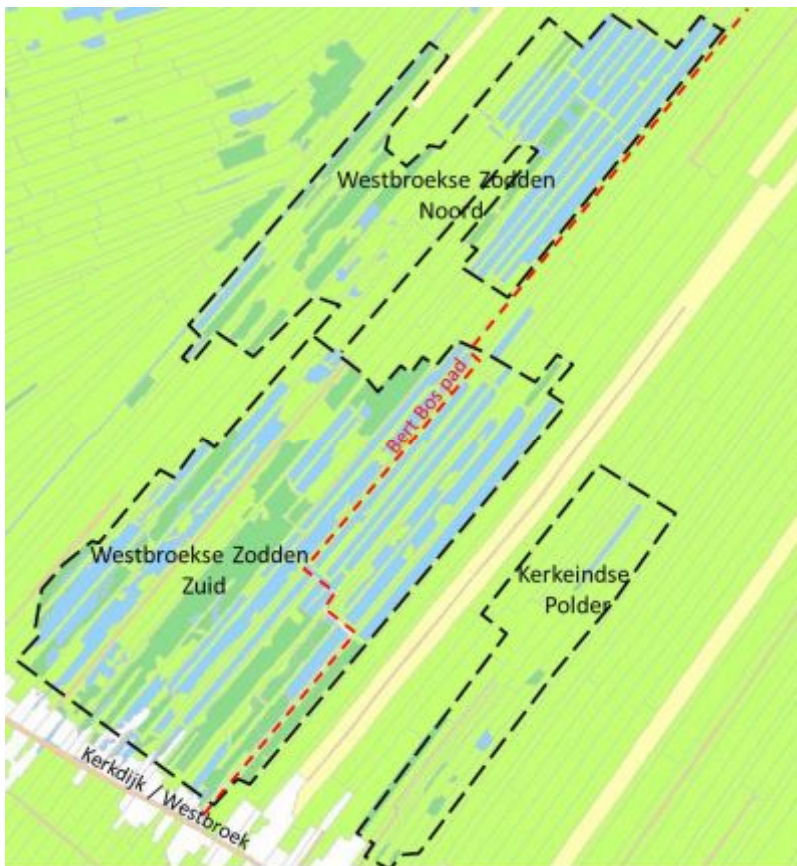

BROEDVOGELINVENTARISATIE WESTBROEKSE ZODDEN - KERKEINDSE POLDER

Eckhart Heunks

In 2011 en 2012 zijn de Westbroekse Zodden en de oostelijk aangrenzende Kerkeindse Polder geïnventariseerd op een aantal karakteristieke (moeras)broedvogelsoorten (tabel 1). Het zuidelijke deel van de Westbroekse Zodden is in 2011 geïnventariseerd conform de BMP-richtlijnen van SOVON. Het noordelijke deel van de Zodden en de Nedereindse Polder zijn in 2012 alleen extensief geïnventariseerd op een aantal bijzondere soorten. Doel van de inventarisatie was om een zo compleet mogelijke schatting te kunnen geven van het aantal territoria van karakteristieke en/of bijzondere broedvogelsoorten. De lijst beslaat 45 soorten. In tabel 1 staat een overzicht van de resultaten van 1992 en van 2011/2012.

Ligging van de geïnventariseerde gebieden.

Tabel 1 Overzicht van aantallen broedvogels (1992, 2011/2012) in de Westbroekse Zodden en Kerkeindse Polder.

	1992			2011-2012			
	Westbroekse Zodden	Kerkeindse Polder	Zodden + Kerkeindse Polder	Zodden + Kerkeindse Polder	Zuide-lijk deel Zodden	Noorde-lijk deel Zodden	Kerkeindse Polder
fuut	2	0	2	3-5	1-2	2	0-1
knobbelzwaan	3		3	16	14	2	0
purperreiger	3-4	0-1	3-4	0	0	0	0
roerdomp	0-1	0	0-1	0	0	0	0
grauwe gans	1	0	1	32	32	0	0
Nijlgans	0	0	0	4-6	3	1-2	1
wintertaling	1	0	1	0	0	0	0
krakeend	0	0	0	6-8	3	2-3	1-2
kuifeend	1	0	1	4-5	2	2	0-1
slobeend	1-2	0	1-2	0	0	0	0
havik	2-3	0	2-3	1	1	0	0
buizerd	4-5	0	4-5	5	3	2	0
sperwer	0	0	0	1	1	0	0
boomvalk	1	0	1	0	0	0	0
watral	9	1	10	3	3	0	0
porseleinhoen	3	0	3	0	0	0	0
waterhoen	?	?	?	0	0	0	0
kleinst waterh.	1	0	1	0	0	0	0
kievit	?	?	?	7	1	2	4
tureluur	?	?	?	1	0	0	1
watersnip	?	?	?	1	1	0	0
houtsnip	2-3	0	2-3	2	1-2	1	0
koekoek	?	?	?	4-5	2-3	1-2	1
bosuil	3	0	3	2	2	0	0
ransuil	1-2	0	1-2	4-5	2-3	1	1
gr. bonte sp.	?	?	?	4-5	3	1-2	0
kl. bonte sp.	0	0	0	0	0	0	0
witte kwikst.	?	?	?	6	4	2	0
graspieper	?	?	?	1	1	0	0
veldeeuwerik	?	?	?	1-2	0	0	1-2
blauwborst	7	0	7	16-17	9	4-5	3
roodborsttap.	?	?	?	1-2	1	0-1	0
sprinkhaanz.	14-15	0	14-15	11	6	4	1
rietzanger	36-38	20	56-58	223	129	61	33
bosrietzanger	4	0	4	6-8	3	2-3	1-2
kleine karekiet	?	?	?	83	48	23	12
snor	2	3	5	9	8	0	1
spotvogel	?	?	?	1-2	1	0-1	0
grasmus	33	1	34	16	4	11	1
gr. vliegenv.	?	?	?	8-10	6	2-4	0
matkop	?	?	?	3-5	2	1-2	0-1
staartmees	?	?	?	2	2	0	0
kneu	?	?	?	14	14	0	0
putter	2	0	2	2-4	2-4	0	0
goudvink	1	0	1	3-4	2	1-2	0
rietgors	?	?	?	54	31	15	8

Groter wateroppervlak

Betreffende gebieden zijn voor het laatst vlakdekkend geïnventariseerd in 1992, aan de vooravond van door Staatsbosbeheer uitgevoerde grootschalige graaf- en kapwerkzaamheden (periode 1995-2005). Deze ingrepen waren gericht op het terugdringen van de verbossing van het moerasgebied, en het vergroten van het (potentiële) areaal laagveenmoeras. Dat is aardig gelukt: grote oppervlakken van het gebied worden thans gekenmerkt door open waterpartijen, die helaas nog maar weinig neiging hebben te verlanden. Daarnaast is veel elzenbroekbos teruggevoerd, waarvoor in de plaats grotere oppervlakken laagveenmoeras zijn gecreëerd. Door de aanleg van het Bert Bospad is het gebied nu beperkt toegankelijk voor publiek. Bert Bos was bij leven één van de inventariseerders in 1992.

Enkele petgaten ter hoogte van het Bert Bospad in 2009 (Het Utrechts Archief).

Helaas heeft de toename van het oppervlak water en de afname van het oppervlak bos in de afgelopen 15 jaren vooral nog niet geleid tot een structurele toename van het aantal moeras- en watervogels, laat staan de terugkeer van een aantal zeldzame soorten. De landelijke trends sluiten in bijna alle gevallen aan op de vastgestelde ontwikkeling van deze soorten. Voor de meeste kritische moeras- en watervogelsoorten is deze trend negatief en laten de soorten ook in de Zodden een afname of geen herstel zien. Voor wat betreft de moerasvogels lijkt dit deels samen te hangen met de nog zeer geringe ontwikkeling van verlandingsvegetaties. Zelfs de vorming van riet in de nieuw aangelegde petgaten lijkt maar zeer moeizaam op gang te komen. Typerend voor de situatie is dat de hoogste dichtheden van enkele typische moerasvogelsoorten juist worden aangetroffen in de oude, reeds verlandende petgaten (waterral, snor, blauwborst, sprinkhaanzanger,

kleine karekiet). Desondanks teleurstellend is de lage dichtheid van de waterral (3 territoria) en het ontbreken van purperreiger, porseleinhoen (om over kleinst waterhoen maar te zwijgen).

Uitzondering vormt de rietzanger die het nieuwe petgatengebied met de vele kilometers wateroever - ook zonder uitgestrekte rietvelden - thans als bijzonder aantrekkelijk ervaart. De geschatte 223 territoria voor het hele gebied (in 1992 nog maar 57) gaan ver voorbij de landelijk al jaren positieve trend.

De verdubbeling van de blauwborst (van 7 naar 16-17) en de stabiele stand van de sprinkhaanzanger (11) sluit wel goed aan op de landelijke ontwikkelingen.

Jammer is dat de landelijk al jaren zwaar onder druk liggende zeldzamere eendsoorten (zomer-, wintertaling en slobbeend) vooralsnog niet positief hebben gereageerd op de toename van het oppervlak water. Mogelijk dat een nog gerichtere inventarisatie deze soorten weer op de kaart kan zetten, maar van een bolwerk is hier in ieder geval geen sprake.

Positief is de stabiele situatie van een aantal markante soorten. Het gebied is nog steeds rijk aan roofvogels en uilen (buiserd, havik, sperwer, ransuil, bosuil), en de houtsnip is nog steeds met tenminste twee territoria vertegenwoordigd. Daarnaast kent het gebied een breed spectrum aan broedvogelsoorten die je in een moerasbos en laagveenmoeras mag verwachten, waaronder diverse Rode Lijstsoorten (matkop, koekoek, snor, ransuil, spotvogel, kneu, graspieper, grauwe vliegenvanger). Met negen territoria voor de snor vormt het gebied een lokaal bolwerk voor deze landelijk schaarse soort.

Grauwe ganzen blijken het gebied de afgelopen decennia volop te hebben gekoloniseerd. De toename is enorm (van 1 naar 32), maar het broedsucces is beperkt. De aanwezigheid van de vos lijkt hiervoor de meest bepalende factor. Ook voor de knobbelzwaan, met 16 paren enorm in aantal toegenomen, lijkt de vos een beperkende factor van betekenis voor het broedsucces. Misschien zou de vos daar toch iets meer waardering voor moeten krijgen!

Tegelijkertijd vormt de vos een belemmering voor de mogelijke terugkeer van de purperreiger als broedvogel. Indien het beleid hierop gericht is, zou moeten worden overwogen op enkele plaatsen eilandsituaties te creëren in het thans voor de vos vrijwel geheel bereikbare gebied.

Belangrijk foerageergebied

Hoopvol is het intensieve gebruik van het gebied door purperreigers in de broedperiode. De Zodden vormen een belangrijk voedselhabitat voor de purpers en bieden voldoende rust om er zelfs de nacht door te brengen (zowel in 2011 als in 2012 werd een kleine slaappleaats vastgesteld). Speculaties over een mogelijke terugkeer van de purperreiger als broedvogel zijn niet ongegrond. Wel lijkt een strikte handhaving van de beperkte toegankelijkheid van het gebied hiervoor cruciaal. In het algemeen vormen de Zodden een belangrijk foerageergebied voor veel vogelsoorten waaronder enkele markante soorten als boomvalk, visarend, bruine kiekendief, grote zilverreiger, lepelaar, nonnetje en klapekster.

Tot slot lijkt het gebied van steeds meer betekenis voor weidevogels en voor an-

dere soorten van het kleinschalig boerenland. Zowel tureluur, watersnip, kievit, kwartel, graspieper, kwartel als roodborstapuit zagen in de periode 2011-2012 in het gebied een geschikt broedhabitat en claimden er één of meer territoria. Dit ter compensatie van een vrijwel lege, vele malen gemaaide hooilandenwoestijn rondom de Zodden.

Samenvattend kan worden gesteld dat de Zodden na de grootschalige natuurontwikkeling nog steeds een omvangrijk kerngebied vormt voor soorten van het laagveenmoeras, maar dat de landelijke negatieve ontwikkelingen een positieve trend van een aantal markante water- en moerassoorten in de Zodden in de weg zit. Een verdere ontwikkeling van verlandingsvegetaties in de nabije toekomst blijft hoop bieden op terugkeer en herstel van zeldzame moerassoorten.

Blauwborst - Hans van Zummeren

In dit artikel wordt een samenvatting gegeven van de inventarisatieresultaten. Het rapport is te vinden op de website: www.vogelwacht-utrecht.nl.